

חלומות בתנ"ך

עדיקים

1. אברהם אבינו

ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו⁽¹⁾
(בראשית טו. יב)

2. יעקב אבינו

ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה.⁽²⁾ (בראשית כח. יב.)

3. יוסף הצדיק

ויחלם עוד חלום אחר ויספר אתו לאחיו. ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי.⁽³⁾ (בראשית לז. ט.)

4. שלמה המלך

בגבעון נראה ה' אל שלמה בחלום הלילה ויאמר אלהים שאל מה אתן לך? בקשתו: ונתת לעבדך לב שמע לשפט את עמך⁽⁴⁾ (מלכים א ג. ה.ט.)

5. דניאל איש חמדות

דניאל חלם חזה וחזוי ראשה על משכבה באדין חלמא כתב⁽⁵⁾ (דניאל ז. א.)
דניאל חלום ראה, וחזיונות ראשו על משכבו. אז כתב החלום.

פרשנות על התנ"ך

1. "מכח הנבואה באה התרדמה...אחר התרדמה נפלה עליו אימה חשיכה...כי כן הוא דרך הנבואה". (רד"ק על הפסוק)
'אימה' - "רמז לצרות וחושך של גליות". (רש"י על הפסוק)
בברית בין הבתרים גילה הקב"ה לאברהם אבינו: "שיהיו ישראל קיימים לעולם" ו-
"להוריש לבניו את הארץ" (רש"י על טו. י.) ואת גבולותיה.
2. "שקפלה הקב"ה לכל ארץ ישראל והניחה תחת יעקב אבינו שתהא נוחה ליכבש לבניו" (מסכת חולין צא.ב.)
3. "סלם בגימטריא סיני. (130) שראה (יעקב אבינו) דוגמא שעתיד הקב"ה לתת תורה לישראל על הר סיני". (דעת 'זקנים מבעלי התוספות' על הפסוק)
4. "החלום הזה מבואר הפתרון. כי השמש והירח הם אביו ואמו. ואחד עשר כוכבים הם אחיו". (רד"ק על הפסוק)
5. "לא שמענו כיוצא בו מפי חוזה אחר". (רבי סעדיה גאון על הפסוק)
"חלומות דניאל הם למטה מהדרגה האמור בה 'בחלום אדבר בו' " (רמב"ם מורה נבוכים ב.מה.)

חלומות בתנ"ך

רשעים

6. לבן הארמי

ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלם הלילה ויאמר לו השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע ⁽⁶⁾ (בראשית לא.כד.)

7. פרעה מלך מצרים

ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את כל חרטמי מצרים ואת כל חכמיה ויספר פרעה להם את חלמו ואין פותר אותם לפרעה ⁽⁷⁾ (בראשית מא.ח.)

8. נבכדנצר מלך בבל

חלם נבכדנצר חלמות ותתפעם רוחו ושנתו נהיתה עליו ⁽⁸⁾ (דניאל ב.א.)
ושנתו נהיתה' - נדדה.

פרשנות על התנ"ך

6. "אף על פי שהוא ארמי...בא אליו חלום הנבואה לכבוד הצדיק (יעקב)".
(רמב"ן על הפסוק)

"כמו שבא אל אבימלך לכבוד יצחק". (רד"ק על הפסוק)

לבן הארמי ראה בחלום מלאך ה' שולף חרבו עליו. (לפי יונתן בן עוזיאל על הפסוק)

7. מלך מצרים, סמל הרשעה לדורות, חולם על בעיות שמעסיקות את רוחו בעירותו.
"פותרים היו אותם אבל לא לפרעה, שלא היה קולן נכנס באזניו ולא היה לו קורת

רוח בפתרוןם". (רש"י על הפסוק)

"נשברה רוחו מדאגתו על החלום, כי ראה חלום על דרך אחת והוא חלוק במראה
ונבהל על פתרונו". (רד"ק על הפסוק)

8. מלך בבל, סמל הרשעה, השחץ והרהב, חולם על נושאים שהינם משאת נפשו -
שלטון ושררה בלי מצרים כי אין מראים לו לאדם אלא מהרהורי לבו.

"אז (לאחר שכבש ארצות רבות) שקט וחשב מחשבות על משכבו, מה יהיה באחרית
הימים". (אבן עזרא על הפסוק)

חלומות בתנ"ך

נבואה וחלום

9. חלום סתם אינו נבואה

כי יקום בקרבך נביא או חלם חלום ונתן אליך אות או מופת ^(9.1) (דברים יג. ב.) לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חולם החלום ההוא כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אהבים את ה' אלהיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם. ^(9.2) (דברים יג. ד.) הנביא אשר אתו חלום יספר חלום ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת. מה לתבן את הבר נאם ה' ^(9.3) (ירמיה כג. כח.)

10. חלום נבואי - נחלת נביא ה'

אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו ^(10.1) (במדבר יב. ו.) נביא מקרבך מאחיק כמני יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעון ^(10.2) (דברים יח. טו.)

פרשנות על התנ"ך

- 9.1 נביא שקר - 'נביא' טוען נבואה". (רבי סעדיה גאון על הפסוק)
"יקראנו הכתוב נביא על פי עצמו, שיאמר: ה' דיבר עמי בהקיץ". (רמב"ן על הפסוק)
  - 9.2 "המופת אשר בא והראהו ה' לזה בחלומו... רצון האלהים היה בו לנסותכם באהבתו". (רמב"ן על הפסוק)
  - 9.3 "איך תשוו חלום החולם עם הנבואה הבאה בחלום? כי החולם יספר חלומו, ואם יזדמן שיהיה בו דבר אמת, מעט הוא (האמת בחלום מועטה) כי החלומות מדמיון המחשבות בהקיץ. והמחשבות בעתידות לא יצדיקו רובם, וכן אמר: "וחלמות השוא ידברו" (זכריה יב.). (רד"ק על הפסוק)
- "כשם שאי אפשר לבר בלא תבן - כך אי אפשר לחלום בלי דברים בטלים" (מסכת ברכות נה. א.)
- 10.1 מדבר ה' בנזיפה לאהרון הכהן ולמרים הנביאה, על הנבואה, לאחר שדברו סרה באחיהם - משה רבנו.
"כל הנביאים נסתכלו ב'אספקלריא (מכשיר ראייה) שאינה מאירה' (שאינה העילית שבסוגי הנבואה), משה רבנו נסתכל ב'אספקלריא המאירה'". (מסכת יבמות מט. ב.)
  - 10.2 "אם יהיו לכם נביאים... שכינת שמי אין נגלית עליהם ב'אספקלריא המאירה' אלא בחלום וחזיון". (רש"י על הפסוק)
  - 10.2 "שיצווה לך מצוות שבתורה, ולא כנביא וחולם חלום שיאמר לך לעבוד עבודה זרה". (רשב"ם על הפסוק)

חלומות בתלמוד

הפתרון	החלום
--------	-------

תפילה ומצוות קשורות

תפילה ומצוות קשורות	
המניח תפילין	יצפה לגדולה, שנאמר: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך" (דברים כח. י.)
הקורא קריאת קריאת שמע	ראוי שתשרה עליו שכינה, אלא שאין דורו זכאי לכך
העונה: "יהא שמיה רבא מבורך"	ראוי שתשרה עליו שכינה, אלא שאין דורו זכאי לכך
המתפלל ולא סיים	סימן יפה לו

עולם הצמחים

הרואה...	
אתרוג	הדור הוא לפני קונו (ה'), שנאמר: "פרי עץ הדר כפת תמרים" (ויקרא כג. מ.)
גפן טעונה	אין אשתו מפלת נפלים, שנאמר: "אשתך כגפן פריה" (תהלים קכח. ג.)
הדס	נכסיו מצליחין לו. ואם אין לו נכסים - ירושה נופלת לו ממקום אחר.
זית	שם טוב יוצא לו, שנאמר: "זית רענן יפה פרי תאר קרא ה' שמך" (ירמיה יא. טז.)
לולב	אין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים
ענבים לבנות ענבים שחורות	סימן יפה לו בזמן ההבשלה - סימן יפה, שלא בזמן ההבשלה - סימן רע
שורקה (ענף גפן נטוע)	יצפה למשיח, שנאמר: "אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנור" (בראשית מט. יא.)
שמן זית	יצפה למאור תורה, שנאמר: "ויקחו אליך שמן זית" (שמות כז. ב.)
שעורים	סרו עונותיו, שנאמר: "וסר עונך וחטאתך תכופר" (ישעיה ו. ז.)
תאנה	תורתו משתמרת בקרבו, שנאמר: "נצר תאנה יאכל פריה" (משלי כז. יח.)

חלומות בתלמוד

הפתרון	החלום
--------	-------

מלכים

הרואה...	
דוד	יצפה לחסידות
שלמה	יצפה לחכמה
אחאב	ידאג מן הפורענות

חכמי ישראל

הרואה...	
רבי אלעזר בן עזריה	יצפה לעשירות
אחר (אלישע בן אבויה)	ידאג מן הפורענות
בן עזאי	יצפה לחסידות
בן זומא	יצפה לחכמה
רבי ישמעאל בן אלישע	ידאג מן הפורענות
רבי (יהודה הנשיא)	יצפה לחכמה

ספרי נ"ך

הפתרון	הרואה ספר...
יצפה לגדולה	מלכים
יצפה לחכמה	יחזקאל
יצפה לנחמה	ישעיה
ידאג מן הפורענות	ירמיה
יצפה לחסידות	תהילים
יצפה לחכמה	משלי
ידאג מן הפורענות	איוב
יצפה לחסידות	שיר השירים
יצפה לחכמה	קהלת
ידאג מן הפורענות	קינוח (מגילת איכה)
נס נעשה לו	מגילת אסתר

חלומות בתלמוד

החלום	הפתרון
-------	--------

בעלי חיים

הרואה...	
חמור	יצפה לישועה שנאמר: "הנה מלכך יבוא לך צדיק ונושע הוא עני ורכב על חמור ועל עיר בן אתנות" (זכריה ט.ט.)
חתול	שונרא- שירה נאה שינרא- שינוי רע
סוס לבן	סימן יפה
סוס אדום	הולך בנחת - יפה רדוף (ממהר - קשה
פיל	פלאות נעשו לו

חלומות בתלמוד

החיוב והשלילה הכרוכים באותו חלום
מבוטאים בדו-משמעות של מלה

הרואה..	ישכים ויאמר פסוק שמשמעותו לחיוב	קודם שיקדמנו פסוק שמשמעותו לשלילה
1. נהר	הנני נטה אליה כנהר שלום ^(1.1) (ישעיה סו.יב.)	כי יבא כנהר צר ^(1.2) (ישעיה נט.ט.)
2. צפור	כצפרים ^(2.1) עפות כן יגן ה' צבאות על ירושלים (ישעיה לא.ה.)	כצפור ^(2.2) נודדת מן קנה (משלי כז.ח.)
3. קדירה	ה' תשפת ^(3.1) שלום לנו (ישעיה כו.יב.)	שפת ^(3.2) הסיר שפת (יחזקאל כד.ג.)
4. ענבים	כענבים ^(4.1) במדבר (הושע ט.י.)	ענבמו ענבי ^(4.2) רוש (דברים לב. לב.)
5. הר	מה נאוו על ההרים ^(5.1) רגלי מבשר (ישעיה נב.ז.)	על ההרים ^(5.2) אשא בכי ונהי (ירמיה ט.ט.)
6. שופר	והיה ביום ההוא יתקע בשופר ^(6.1) גדול (ישעיה כז.יג.)	תקעו שופר ^(6.2) בגבעה (הושע ח.ח.)
7. כלב	ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב ^(7.1) לשנו (שמות יא.ז.)	והכלבים ^(7.2) עזי נפש (ישעיה נו.יא.)
8. ארי	אריה ^(8.1) שאג מי לא יירא (עמוס ג.ח.)	עלה אריה ^(8.2) מסבכו (ירמיה ד.ז.)
9. תגלחת	ויגלח ^(9.1) ויחלף שמלותיו (בראשית מא.יד.)	אם גלחתי ^(9.2) וסר ממני כחי (שופטים טז.ז.)
10. באר	באר ^(10.1) מים חיים (שיר השירים ד.טו.)	כהקיר ביר ^(10.1) מימיה (ירמיה ו.ז.)
11. קנה	קנה ^(11.1) רצוץ לא ישבור (ישעיה מב.ג.)	הנה בטחת לך על משענת הקנה ^(11.2) הרצוץ (מלכים ב יח.כא.)
12. שור	בכור שורו ^(12.1) הדר לו (דברים לג.ז.)	וכי יגח שור ^(12.2) את איש (שמות כא.כח.)

מקור לכל החלומות בתלמוד מסכת ברכות נו.ב.

פרשנות על התנ"ך

- נהר - כסמל לשלום ולכליון.
  - 1.1 הפסוק מנבואת הנחמה של הנביא על ירושלים. "אטה אל ירושלים שלום הרבה כמי נהר". (מצודת דוד' על הפסוק)
  - 1.2 ה' יביא כליון על האויב שיבוא בארץ ישראל בעצמה של נהר שוטף. (לפי רש"י ו'מצודת דוד' על הפסוק)
- 2 צפור - כסמל להגנה ולחוסר בטחון כלכלי.
  - 2.1 מהירות המגננה שה' יפרוש על ירושלים תהיה כציפורים המרחפות על הקן כדי להגן על האפרוחים. (לפי 'מצודת דוד' על הפסוק)
  - 2.2 "הציפור נודדת מקינה אחר מחיתה כן איש נודד ממקומו לבקש מחיתו". (אבן עזרא)

חלומות בתלמוד פרשנות על התנ"ך

3 הפועל שפת- שים, ערוך -והשלכותיו:

- 3.1 שים שלום לנו. (לפי רש"י על הפסוק)
- 3.2 לשים את 'עיר הדמים' (כיניו זעם בפי הנביא לירושלים שחטאה) בתוך סיר ולהבעיר אש מתחתיו. הנמשל: מצור הבבלים על ירושלים. (לפי רד"ק על הפסוק)
4. **ענבים לסוגיהם** - מהם טעימים ומזינים ומהם מרים.
  - 4.1 "כענבים במדבר מצאתי ישראל". (הושע ט.י). "אם ימצא אדם ענבים במדבר, שהוא ארץ ציה, אשר אין בו כל פרי, שישמח בהם". (רד"ק על הפסוק)
  - 4.2 הפסוק משירת התוכחה של משה רבנו - 'האזינו'. **ענבי רוש** - "עשב מר...משקה מר ראוי להם. לפי מעשיהם - פורענותם" (רש"י על הפסוק)
  5. **ההר מקום לבשורות** - טובות ומרות כאחת.
    - 5.1 "מה יהיו נאים ויפים רגלי המבשר שיעלה על ההרים להשמיע קול, לבשר שלום, וטוב, וישועה ולאמר לציון מלך אלהיך". (רד"ק על הפסוק)
    - 5.2 קינת הנביא ירמיה "על חורבן ההרים". (רש"י על הפסוק)
  6. **השופר** - כמבשר הגאולה (בתפילת עמידה אנו מבקשים "תקע בשופר גדול לחרותנו") וכסמל להיערכות לקרב.
    - 6.1 **יתקע בשופר** - "בזמן הישועה". (רד"ק על כז. יב.)
    - 6.2 "שיזהרו להשמר מן חרב הגיסות שיבואו עליהם". (רש"י על הפסוק)
  7. **כלב** - כסמל לבעל חיים נאמן לבעליו אך גם נושך.
    - 7.1 ביציאת מצרים, הכלב לא הפחיד את בני ישראל בנביחותיו (אבן עזרא על הפסוק) ועל כך קיבל פרס - "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשלכון אתו". (שמות כב.ל.)
    - 7.2 "והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה" - "כמו שהכלבים לא ידעו שבעה, כן הרועים (המננהיגים) לא ידעו הבין מה יהיה באחרית הימים". (רש"י על הפסוק)
  - 8 **אריה** - המטיל אימה ופחד, גם בו ניתן למצוא חיוב.
    - 8.1 כפי שאדם מפחד משאגת הארי "כך הקב"ה דיבר אל הנביאים להנבא, מי לא ינבא?" (רש"י על הפסוק)
    - 8.2 הפסוק מנבואת הזעם של הנביא על חורבן בית ראשון. **אריה** - "נבוכדנצר" (רש"י על הפסוק) **מסבכו** - "ענפים אחוזים אלו באלו" (מצודת ציון על הפסוק).
  - 9 הפועל **גלח** - נסיבות הגילוח.
    - 9.1 יוסף הצדיק מתכוננן למפגש עם פרעה מלך מצרים כדי לפתור חלומותיו ומתגלח "מפני כבוד המלכות". (רש"י על הפסוק)
    - 9.2 שמשון, השופט - הגיבור, מגלה לדלילה הפלישתית את סוד גבורתו: "ויגד לה את כל לבו. ויאמר לה: מורה לא עלה על ראשי כי נזיר אלהים אני מבטן אמי. אם **גלחתי** וסר ממני כחי וחליתי והייתי ככל האדם". (שופטים טז.ז.)
  - על שמשון ניתן לומר: "מאיגרא רם לבירא עמיקתא" (מגג גבוה לבור עמוק). (מסכת חגיגה ה.ב.) ולהפך על יוסף הצדיק.
  - 10 **באר** - מקור מים חיים העלול ליהפך לבור שחת.
    - 10.1 הנמשל: בני ישראל עוסקים בתורה שנמשלה לבאר מים חיים. (לפי התרגום הארמי לפסוק)
    - 10.2 מנבואת התוכחה והזעם של הנביא על ירושלים - "כהקיר בור (קרי: ביר) מימיה כן הקרה רעתה חמס ושד ישמע בה על פני תמיד חלי ומכה" (ירמיה ו.ז.)
  - ביר** - כתיב- בור קרי - ביר משמעה - באר מים חיים. הקרה, הקרה - העלאת מים חיים. "כמו הבאר שמימיו נובעים והולכים, כן רעתה נובעת ואינה פוסקת" (מצודת דוד)

חלומות בתלמוד פרשנות על התנ"ך

11 **קנה רצוץ**- הממשיל יכול להמשילו לחיוב או לשלילה.

11.1 משבחי עם ישראל - עבד ה' הנזהר בחריצת משפט. "קנה רצוץ" - שהוא קרוב להשבר. כל כך יהיו דבריו והנהגת מלכותו בנחת עד שאפילו החלושים לא ירגישו בו. ודימה החלושים לקנה רצוץ". (רד"ק על הפסוק)

11.2 מדברי הלעג של רבשקה (מומר יהודי. ראה סנהדרין ס.א.), נציג סנחריב מלך אשור, בעת המצור על ירושלים (לפני 2700 שנה) שכך הסתיים: "ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה שמונים וחמשה אלף וישכימו בבקר והנה כלם פגרים מתים". (מלכים ב יט. לה.)

12 **שור**- כסמל להדר למרות היותו בעל חיים מסוכן.

12.1 הפסוק מברכת משה רבנו לשבט יוסף. "ויהיה ההדר למי שנמשל בבכור שורו". (רס"ג על הפסוק) "**שורו**- כי יש לו כח רב. כי הוא ראשית און". (אבן עזרא על הפסוק)

12.2 הפסוק בהמשכו: "וכי יגח שור את איש או את אשה ומת". (הנפגע) מדיני נזיקין במשפט התורה.